
GEOGRAFICKÝ ČASOPIS

45

1993

1

*Juraj Žudel**

NÁRODNOSTNÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽSTVA SLOVENSKA ROKU 1880

Juraj Žudel: Nationality structure of Slovakia in 1880. Geogr. čas., 45, 1993, 1, 3 tabs., 4 figs., 5 refs.

The subject of the study is the reconstruction of the nationality structure of the population in the territory of the present Slovakia in 1880, in the level of the whole Slovakia, in the levels of the zhupas, districts and the cities according to the original administrative state. The proportion of the Slovaks, Hungarians and Germans as the principal components of the nationality structure of Slovakia is depicted cartographically (according to the districts).

Key words: nationality structure of Slovakia, old Hungary, Slovaks, Hungarians, Germans.

Sčítanie obyvateľstva r. 1880 je prvým uhorským sčítaním, z ktorého sa zachovali štatistické údaje o národnostnej štruktúre spoločnosti. Ako také sa v historickej a geografickej literatúre často používa. Výsledky tohto sčítania čiastočne použil B. Varsik v obrannom spise *Národnostná hranica slovensko-maďarská v ostatných dvoch storočiach* (Bratislava 1940), aby ukázal, že viedenská arbitráž z 2. novembra 1938 nerešpektovala slovensko-maďarskú rečovú hranicu a hrubo ju porušila v neprospech Slovákov, najmä v nitriansko-tekovskom úseku (bývalé okresy Nové Zámky a Vráble) a v abovsko-zemplínskom úseku (bývalé okresy Košice a Trebišov). Dosiaľ najdôkladnejšiu a najúplnejšiu analýzu národnostnej štruktúry obyvateľstva Slovenska na základe tohto

*Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava

čítania podal E. Mazúr vo vlastivednom diele Slovensko. E. Mazúr uvádza údaje o národnostnom zložení obyvateľstva Slovenska roku 1880 podľa okresov a miest, pričom, ako je obvyklé a odôvodnené v geografickom výskume, rekonštruuje údaje podľa administratívneho stavu roku 1970¹. Štatistické údaje o materinskej reči obyvateľstva r. 1880 sa použili aj v štúdiu o vývoji národnostnej štruktúry obyvateľstva na južnom Slovensku (Žudel a Očovský 1991), a to vo vzťahu k 15 okresom (vrátane Bratislavy), k vybraným mestám a obciam (podľa administratívneho stavu koncom roku 1989). Pokiaľ ide o obce, kartograficky sa zobrazil len podiel maďarského obyvateľstva. V Dejinách Slovenska III (Bratislava 1992) sa údaje zo sčítania obyvateľstva r. 1880 použili len veľmi skromne. Súvisí to s tým, že pri spracúvaní vývoja národnostnej skladby obyvateľstva Slovenska v 2. polovici 19. storočia sa zdôrazňuje rok 1869 (podľa rekonštrukcie K. Telekiho) a stav v r. 1880 sa dokumentuje len údajmi o národnostnej štruktúre Uhorska a štyroch žúp - Spišskej, Šarišskej, Užskej a Zemplínskej. Okrem toho sa tu uvádzajú aj súhrnné údaje o národnostnej skladbe obyvateľstva štatutárnych miest, trhovských miest a mestečiek, osobitne Bratislavy a Košíc. Napokon sa treba ešte zmieniť o práci K. Kocsisa o etnických zmenách na území dnešného Slovenska a Vojvodiny od 11. storočia podnes (Kocsis 1990). Autor sa pokúsil ukázať na príklade Slovenska a Vojvodiny „priestorovú a časovú dynamiku etnickej štruktúry“ v priebehu deviatich storočí s ťažiskom na posledných sto rokoch. Výsledky sčítania z r. 1880 mu slúžia za východisko pri spracovaní ťažiskového obdobia. Použil ich pre vypracovanie mapy zobrazujúcej rozloženie obyvateľstva podľa materinskej reči na území Slovenska (pre zlú technickú kvalitu sa ťažko interpretuje) a dvoch tabuliek: jedna dokumentuje zmeny národnostného zloženia miest na južnom Slovensku v rokoch 1880-1980 (pričom sa autorov záujem zúžil na Maďarov a Nemcov), v druhej sú údaje o pomernom zastúpení Maďarov v 13 okresoch na južnom Slovensku, ako aj v Bratislave a Košiciach v rokoch 1880-1980².

Z uvedeného stručného prehľadu vidieť, že výsledky sčítania obyvateľstva z r. 1880 využili najmä autori geografických prác, ktorí skúmali vývoj národnostnej štruktúry Slovenska s cieľom vysvetliť genézu súčasného stavu. Primerane tomu údaje z r. 1880 neuvádzajú podľa pôvodného administratívneho stavu, ale redukované podľa prítomného administratívneho stavu. Na rozdiel od tohto postupu sa v tejto štúdiu snažíme zrekonštruovať národnostnú štruktúru Slovenska, a to v rovine celoslovenskej, v rovine žúp, okresov a štatutárnych miest podľa pôvodného administratívneho stavu, v ktorom boli výsledky sčítania spracované a publikované. Má to význam najmä pre poznanie skutočnej národnostnej štruktúry miest r. 1880, lebo rozloha väčšiny miest sa aj v dôsledku administratívnych opatrení (pričleňovanie pôvodne samostatných obcí) za ostatných sto rokov veľmi zmenila, čo ovplyvnilo aj ich národnostnú štruktúru.

¹ Istá nedôslednosť sa prejavuje v tab. 137 (pp. 444 - 445) o národnostnom zložení obyvateľstva miest. V nej sa vo väčšine prípadov (napr. v Košiciach, Trnave, Komárne a Prešove) údaje uvádzajú podľa administratívneho stavu roku 1880.

² Údaje o mestách a okresoch sú prepočítané na prítomný stav.

ŠTATISTICKÉ SPRACOVANIE VÝSLEDKOV SČÍTANIA OBYVATELSTVA ROKU 1880

Výsledky sčítania obyvateľstva r. 1880 (presnejšie začiatkom roku 1881), spracované podľa obcí, sa uverejnili roku 1882 v publikácii *A Magyar Korona országaiban az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint részletezve*. V štatistickom spracovaní sa materinská reč obyvateľstva špecifikuje takto: maďarská (magyar), nemecká (német), slovenská (tót), rumunská (oláh), rusínska (rutén), srbochorvátska (horvát-szerb). Okrem toho sa osobitne uvádzajú osoby, ktoré majú inú v Uhorsku (egyéb hazai nyelvű) alebo v zahraničí používanú materinskú reč (külföldi nyelvű), prípadne nevedia hovoriť (beszélni nem tudó).

Výsledky sčítania sa nezverejňujú podľa administratívneho stavu platného v čase sčítania, ale, ako sa uvádza v Predslove publikácie, "podľa najnovšieho zadelenia". To značí, že sa vzali do úvahy administratívne zmeny, ktoré nastali v priebehu r. 1882. Tieto sa vo vzťahu k územia Slovenska v rovine žúp prejavili hlavne v zániku Turnianskej župy ako samostatného územnosprávneho celku a v úprave hraníc medzi Šarišskou a Zemplínskou župou (Žudel 1984). Administratívne usporiadanie územia Slovenska (župy a okresy) podľa tohto „najnovšieho zadelenia“, ktoré rešpektujeme v našej štúdii, podáva Administratívne členia územia Slovenska r. 1882 (obr. 1, tab. 1).

Tab.1. Administratívne členenie územia Slovenska roku 1882

Abovsko-turnianska župa¹, okresy: 1. Košice¹, 2. Füzér¹, 3. Čerehát¹, 4. Turna nad Bodvou¹,
 Bratislavská župa¹, okresy: 5. Bratislava, 6. Senec, 7. Hornootrovný¹, 8. Dolnoostrovný¹, 9. Vonkajší, 10. Trnava,
 11. Záhorský,
 Gemersko-malohontská župa¹, okresy: 12. Tornaľa¹, 13. Rožňava, 14. Revúca, 15. Rimavská Sobota, 16.
 Rimavská Seč¹,
 Hontianska župa¹, okresy: 17. Šahy¹, 18. Salka¹, 19. Balog nad Ipľom, 20. Bzovík, 21. Hontianske Nemce, 22.
 Bátovce,
 Komárňanská župa¹, okresy: 23. Žitný ostrov, 24. Dvory nad Žitavou,
 Liptovská župa, okresy: 25. Liptovský Hrádok, 26. Liptovský Mikuláš, 27. Ružomberok,
 Mošonská župa¹, okres: 28. Rajka¹,
 Nitrianska župa, okresy: 29. Nitra, 30. Šaľa, 31. Nové Mesto nad Váhom, 32. Hlohovec, 33. Topoľčany, 34.
 Myjava, 35. Prievidza, 36. Nové Zámky, 37. Senica, 38. Holíč, 39. Piešťany, 40. Žabokreky nad Nitrou,
 Novohradská župa¹, okresy: 41. Balážske Ďarmoty¹, 42. Lučenec¹, 43. Fiľakovo¹,
 Oravská župa¹, okresy: 44. Dolný Kubín, 45. Hradný, 46. Trstená¹, 47. Námestovo,
 Ostrihomská župa¹, okres: 48. Parkan,
 Rábska župa¹, okres: 49. Tó-Sziget-Csilizkőz¹,
 Spišská župa¹, okresy: 50. Banský, 51. Levoča, 52. Hornádsky, 53. Tatranský, 54. Popradský, 55. Magurský¹,
 Šarišská župa, okresy: 56. Dolnotoryský, 57. Hornotoryský, 58. Široké, 59. Topľanský, 60. Sekčovský, 61.
 Makovický,
 Tekovská župa, okresy: 62. Levice, 63. Vráble, 64. Hronský, 65. Oslanský, 66. Topoľčianky,
 Trenčianska župa, okresy: 67. Čadca, 68. Kysucké Nové Mesto, 69. Žilina, 70. Bytča, 71. Považská Bystrica, 72.
 Púchov, 73. Ilava, 74. Trenčín, 75. Bánovce nad Bebravou,
 Turčianska župa, okresy: 76. Martin-Blatnica, 77. Mošovce-Zniev,
 Užská župa¹, okresy 78. Užhorod¹, 79. Sebrance, 80. Veľké Kapušany¹,
 Zemplínska župa¹, okresy: 81. Nové Mesto pod Šiatrom¹, 82. Medzibodrozie¹, 83. Sečovce, 84. Michalovce, 85.
 Vranov nad Topľou, 86. Stropkov, 87. Humenné, 88. Snina,
 Zvolenská župa, okresy: 89. Banská Bystrica, 90. Brezno, 91. Zvolenská Slatina, 92. Zvolen.

¹ slovenská časť župy a okresu

Obr. 1. ADMINISTRATÍVNE ČLENENIE ÚZEMIA SLOVENSKA ROKU 1882

Autor: J. Žudel

0 25 50 km

Obr. 1. Administratívne členenie územia Slovenska roku 1882.

1 - hranice žúp r. 1882, 2 - hranice okresov r. 1882, 3 - 1-92 okresy roku 1882 (názvy v tab. 1).

REKONŠTRUKCIA NÁRODNOSTNEJ ŠTRUKTÚRY

Národnostnú štruktúru obyvateľstva žijúceho r. 1880 na území terajšieho Slovenska možno zrekonštruovať len vo vzťahu k jeho civilnej zložke, lebo sčítanie neevidovalo vojenské osoby. Okrem toho rekonštrukcia naráža aj na niektoré problémy, ktoré súvisia so spôsobom vytýčenia štátnych hraníc medzi Československom a Maďarskom po r. 1918. Pri definitívnom určení štátnych hraníc sa totiž vždy nerešpektovala integrita obecných katastrov, v dôsledku čoho sa niektoré osady dostali na opačnú stranu hraníc ako obce, ku ktorým administratívne patrili. Dokonca štátne hranice porušili aj celistvosť troch miest - Komárna, Balážskych Ďarmôt (Balassagyarmat) a Nového Mesta pod Šiatrom (Sátoraljajhely). Pri rekonštrukcii nevieme vyčleniť obyvateľstvo takýchto osád ako aj určitý počet obyvateľov Komáromu, Slovenských Ďarmôt a Slovenského Nového Mesta, ktoré sa utvorili na opačnej strane štátnych hraníc ako spomenuté mestá. Napokon nemožno náležite identifikovať ani etnickú príslušnosť osôb, ktoré štatistika uvádza v rubrike Nevediaci hovoriť (tvorili 3,4% obyvateľstva). Z uvedeného vyplýva, že rekonštrukcia národnostnej štruktúry nie je a nemôže byť presná.

Podľa sčítania r. 1880 žilo na území terajšieho Slovenska 2 460 865 obyvateľov. Z toho bolo podľa materinského jazyka 1 502 565 Slovákov, 545 889 Maďarov, 228 581 Nemcov, 78 402 Rusínov, 3 431 Srbov a Chorvátov, 259 Rumunov a 18 455 príslušníkov iných národností. Slováci tvorili nadpolovičnú väčšinu populácie (61,1%), podiel maďarskej národnosti bol 22,2 % (tab.2).

ROZMIESTNENIE NÁRODNOSTÍ

Slováci tvorili nadpolovičnú väčšinu (viac ako 50%) obyvateľstva v 13 župách, a to v Hontianskej, Liptovskej, Nitrianskej, Novohradskej, Oravskej, Spišskej, Šarišskej, Tekovskej, Trenčianskej, Turčianskej, Užskej, Zemplínskej a Zvolenskej župe, v Abovskoturnianskej, Bratislavskej a Gemersko-malohontskej župe mali početnú prevahu nad ostatnými národnosťami, v Komárňanskej, Mošonskej, Ostrihomskej a Rábskej župe boli v menšine (tab.2). Podiel slovenskej národnosti na celkovej populácii bol v 17 okresoch vyšší ako 90 %, v 8 okresoch menej ako 5,1 %. V okrese Tó-Sziget-Csilizköz (Rábska župa) sa evidoval len jeden Slovák (tab.2, obr.2).

Maďari tvorili nadpolovičnú väčšinu obyvateľstva v Komárňanskej, Ostrihomskej a Rábskej župe, v Gemersko-malohontskej župe sa počtom takmer vyrovnali Slovákom, v ostatných župách boli v menšine. Ich podiel bol vyšší ako 90 % len v 7 okresoch, zatiaľ čo v 42 okresoch bol menší ako 5,1 % a v 8 okresoch neprevyšoval 0,5 % (obr.3).

Nemci predstavovali nadpolovičnú väčšinu len v slovenskej časti Mošonskej župy, na Spiši, v Šariši, Turci a v Trenčianskej župe mali početnú prevahu nad maďarskou národnosťou. Viac ako 40% podiel mali v Tatranskom okrese (58,9 %), Banskom okrese (44,3 %), v okrese Rajka (52,6 %) a Bratislava (45,1 %) (obr.4). Rusíni žili vo väčšom počte len v štyroch východoslovenských župách - na Spiši (10,0 %), v Šariši (18,4 %), Zemplíne (16,4 %) a v Užskej župe (2,6 %), pričom nadpolovičnú väčšinu mali v Makovickom (57,9 %) a Sninskom okrese (64,7 %). Chorváti žili vo väčšom počte len v okresoch Bratislava (2 079) a Rajka (1 039).

Tab. 2. Národnostná štruktúra obyvateľstva na Slovensku roku 1880

Župa	Počet obyvateľov	Materinská reč							
		slovenská	maďarská	nemecká	rumunská	rusínska	srbochorvátska	iná	nevedia hovoriť
Abovsko-turnianska ¹	98 977	44 477	38 943	11 125	13	32	12	1 148	3 227
		44,9	39,3	11,2	-	-	-	1,2	3,3
Bratislavská ¹	309 582	133 571	104 573	54 326	13	7	2 079	2 995	12 018
		43,1	33,8	17,5	-	-	0,7	1,0	3,9
Gemersko-malohontská ¹	155 790	71 834	71 128	5 615	4	6	15	1 872	5 316
		46,1	45,7	3,6	-	-	-	1,2	3,4
Hontianska ¹	95 641	52 284	37 084	2 903	5	1	3	411	2 950
		54,7	38,8	3,0	-	-	-	0,4	3,1
Komárňanská ¹	80 073	5 314	69 958	1 459	2	2	15	399	2 924
		6,6	87,4	1,8	-	-	-	0,5	3,7
Liptovská	74 758	67 554	1 438	2 775	-	1	3	349	2 638
		90,4	1,9	3,7	-	-	-	0,5	3,5
Mošonská ¹	3 203	39	288	1 685	-	-	1 039	39	113
		1,2	9,0	52,6	-	-	32,4	1,2	3,5
Nitrianska	370 099	263 409	54 294	36 503	64	2	84	2 024	13 719
		71,2	14,7	9,9	-	-	-	0,5	3,7
Novohradská ¹	72 839	44 143	24 417	1 027	-	3	31	884	2 334
		60,6	33,5	1,4	-	-	-	1,2	3,2
Oravská ¹	65 074	60 270	351	1 982	-	-	-	236	2 235
		92,6	0,5	3,0	-	-	-	0,4	3,4

Pokračovanie tab. 2

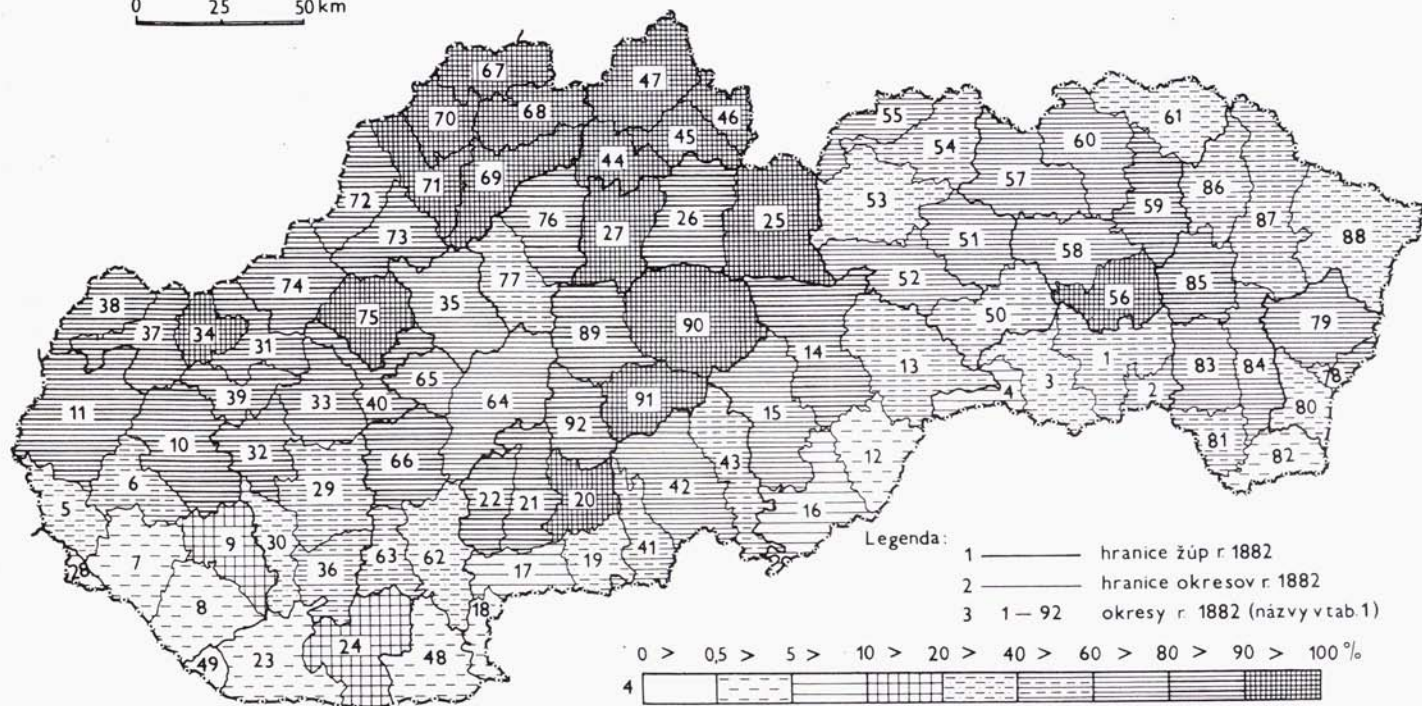
Župa	Počet obyvateľov	Materinská reč							
		slovenská	maďarská	nemecká	rumunská	rusínska	srbochorvátska	iná	nevedia hovoriť
Ostrihomská ¹	31 572	605	29 229	421	57	-	15	36	1 213
		1,9	92,6	1,3	0,2	-	-	0,1	3,8
Rábska ¹	4 300	1	4 137	3	-	-	-	2	157
		-	96,2	0,1	-	-	-	-	3,7
Spišská ¹	162 131	86 474	3 478	47 872	5	16 157	5	1 758	6 382
		53,3	2,1	29,5	-	10,0	-	1,1	3,9
Šarišská	168 013	115 470	4 226	10 699	4	30 898	17	1 685	5 014
		68,7	2,5	6,4	-	18,4	-	1,0	3,0
Tekovská	142 691	79 108	42 118	16 863	4	-	2	570	4 026
		55,4	29,5	11,8	-	-	-	0,4	2,8
Trenčianska	244 919	222 786	2 576	10 634	68	6	33	1 006	7 810
		91,0	1,0	4,3	-	-	-	0,4	3,2
Turčianska	45 933	33 951	1 066	8 988	3	1	3	323	1 598
		73,9	2,3	19,6	-	-	-	0,7	3,5
Užská ¹	49 811	30 493	14 603	1 412	8	1 285	19	79	583
		61,2	29,3	2,8	-	2,6	-	0,4	3,1
Zemplínska ¹	182 959	98 161	38 322	9 282	5	30 001	1	1 548	4 639
		53,7	21,5	5,1	-	16,4	-	0,8	2,5
Zvolenská	102 500	92 621	2 664	3 007	4	-	55	710	3 439
		90,4	2,6	2,9	-	-	0,1	0,7	3,4
Slovensko	2,460 865	1,502 565	545 889	228 581	259	78 402	3 431	18 455	83 283
		61,1	22,2	9,3	-	3,2	0,1	0,7	3,4

¹ Slovenská časť župy

Obr. 2 PODIEL SLOVÁKOV NA OBYVATEĽSTVE SLOVENSKA ROKU 1880

Autor: J Žudel

0 25 50 km

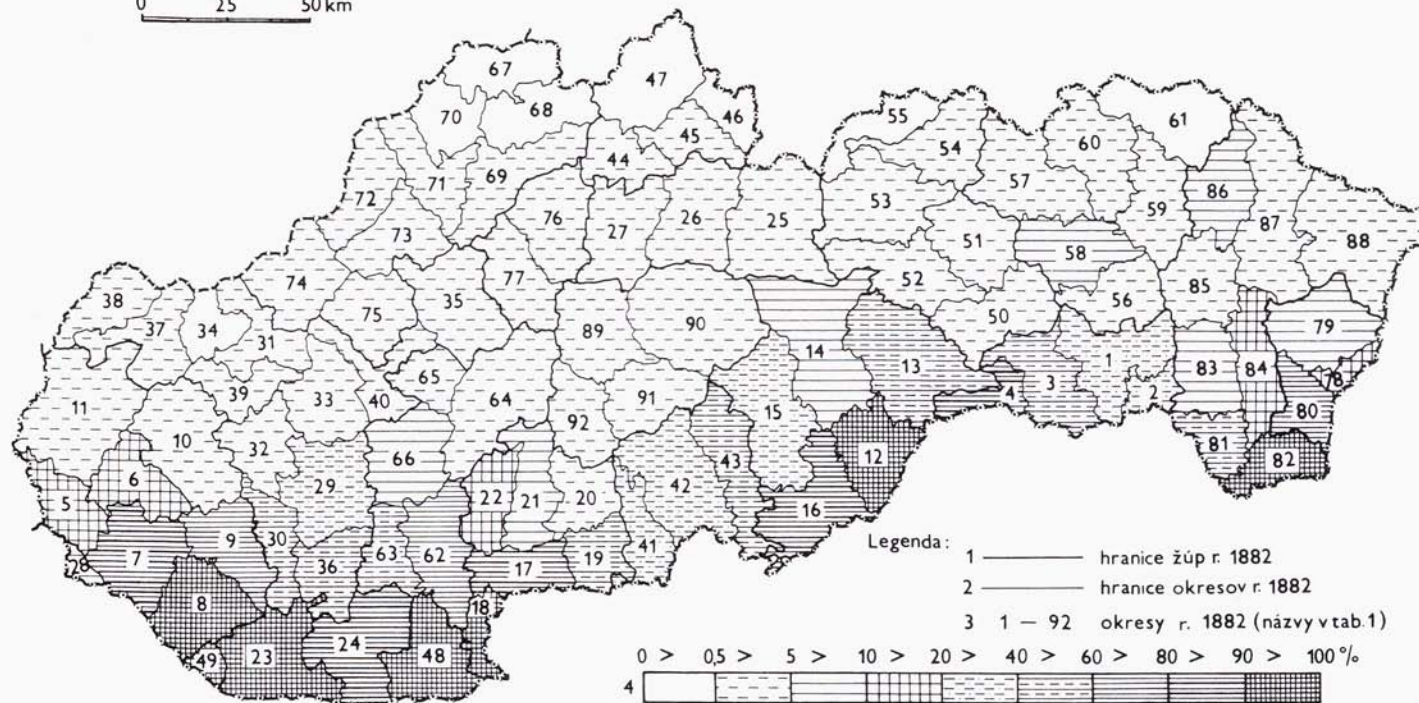
Obr. 2. Podiel Slovákov na obyvateľstve Slovenska roku 1880.

1 - hranice žúp r. 1882, 2 - hranice okresov r. 1882, 3 - 1-92 okresy roku 1882 (názvy v tab. 1).

Obr. 3 PODIEL MAĎAROV NA OBYVATEĽSTVE SLOVENSKA ROKU 1880

Autor: J Žudel

0 25 50 km

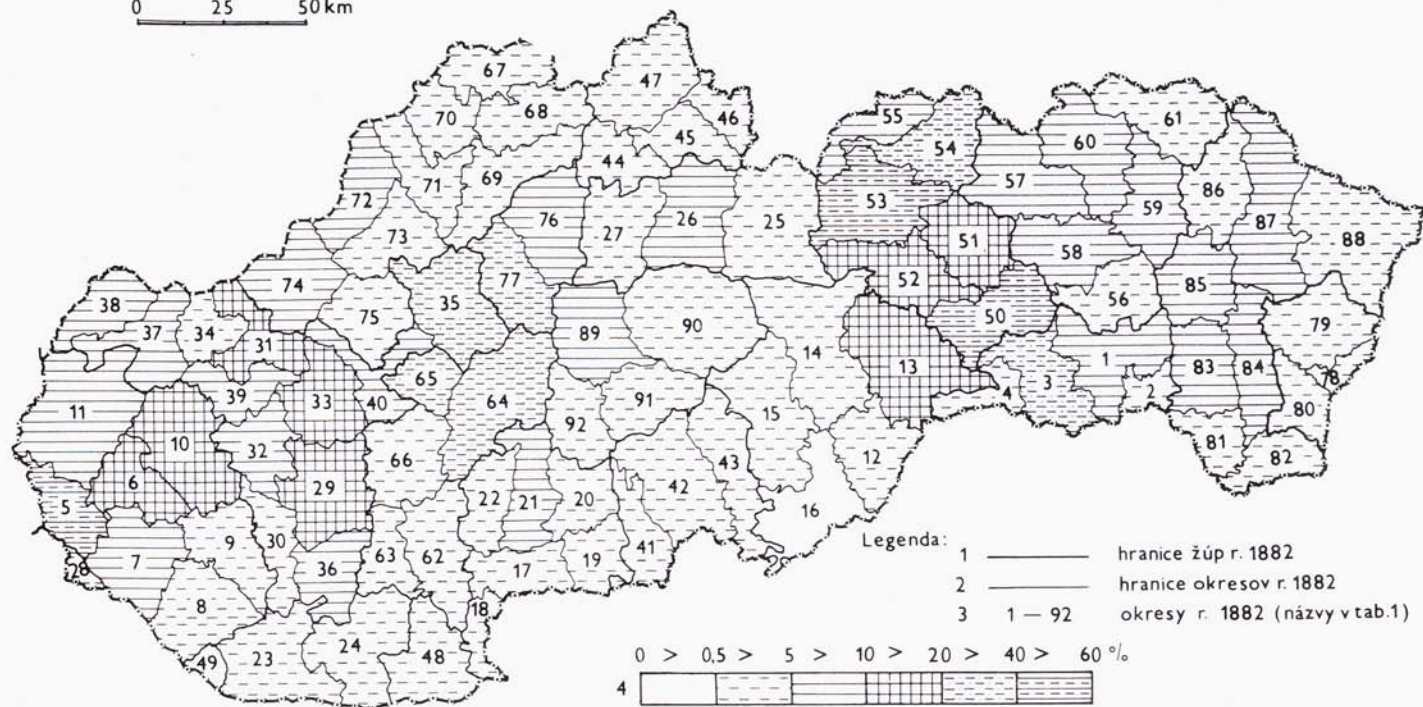
Obr. 3. Podiel Maďarov na obyvateľstve Slovenska roku 1880.

1 - hranice žúp r. 1882, 2 - hranice okresov r. 1882, 3 - 1-92 okresy roku 1882 (názvy v tab. 1).

Obr.4 PODIEL NEMCOV NA OBYVATEĽSTVE SLOVENSKA ROKU 1880

Autor: J Žudel

0 25 50 km

Obr. 4. Podiel Nemcov na obyvateľstve Slovenska roku 1880.

1 - hranice žúp r. 1882, 2 - hranice okresov r. 1882, 3 - 1-92 okresy roku 1882 (názvy v tab. 1).

NÁRODNOSTNÁ ŠTRUKTÚRA OBYVATELSTVA ŠTATUTÁRNYCH MIEST

V štatutárnych mestách (tab.3) mali vcelku početnú prevahu Slováci. Tvorili 40,3 % populácie. Z ostatných národností boli výrazne zastúpení Nemci (29,7 %) a Maďari (25,3 %).

V slobodných kráľovských mestách mali Slováci dominantné postavenie v Banskej Štiavnici sporejnej s Banskou Belou (76,4 %), v Košičiach len o málo prevyšovali Maďarov (39,5 %) podobne aj v Bratislave (15,2 %), ktorá bola najväčším mestom na Slovensku. V Komárne tvorili len nepatrnú časť obyvateľstva. Čo sa týka miest so zriadeným magistrátom, Slováci mali nadpolovičnú väčšinu v 23, počtom prevažovali v 1 a v 16 boli v menšine. Najvýraznejšie slovenské mestá (Slováci tvorili v nich viac ako 80 % obyvateľstva) boli Brezno, Krupina, Ľubietová, Nová Baňa, Pukanec, Revúca, Skalica a Stará Ľubovňa.

Tab. 3 . Národnostná štruktúra obyvateľstva miest roku 1880

Mesto	Počet obyvateľov	Materinská reč			
		slovenská	maďarská	nemecká	iná
Slobodné kráľovské mestá					
Banská Štiavnica	15 265	11 662	1 489	1 524	590
a Banská Bystrica		76,4	9,8	10,0	3,9
Bratislava	48 006	7 273	7 270	30 440	3 023
		15,2	15,1	63,4	6,3
Komárno	13 108	252	11 535	742	579
		1,9	88,0	5,7	4,4
Košice	26 097	10 311	10 007	4 218	1 561
		39,5	38,3	16,2	6,0
Mestá so zriadeným magistrátom					
Banská Bystrica	7 159	4 342	1 165	1 396	256
		60,7	16,3	19,5	3,6
Bardejov	4 884	3 816	216	645	207
		78,1	4,4	13,2	4,2
Brezno	3 733	3 356	107	99	171
		89,9	2,9	2,7	4,6
Dobšiná	5 592	1 273	358	3 701	260
		22,8	6,4	66,2	4,6
Gelnica	4 353	871	229	3 105	148
		20,0	5,3	71,3	3,4
Hniezdne	1 295	205	6	1 034	50
		15,8	0,5	79,8	3,9
Jelšava	2 730	1 419	1 127	55	129
		52,0	41,3	2,0	4,7

Mesto	Počet obyvateľov	Materinská reč			
		slovenská	maďarská	nemecká	iná
Kežmarok	4 475	705	347	3 222	201
		15,7	7,8	72,0	4,5
Kremnica	8 550	1 846	268	6 178	258
		21,6	3,1	72,3	3,0
Krupina	3 408	3 093	153	52	110
		90,8	4,5	1,5	3,2
Levice	6 491	778	5 106	423	184
		12,0	78,7	6,5	2,8
Levoča	6 603	3 393	627	2 152	431
		51,4	9,5	32,6	6,5
Lubica	3 084	693	26	2 203	162
		22,5	0,8	71,4	5,3
Lubietová	1 801	1 708	11	29	53
		94,8	0,6	1,6	2,9
Lučenec	5 027	856	3 609	333	229
		17,0	71,8	6,6	4,6
Modra	4 729	3 678	158	742	151
		77,8	3,3	15,7	3,2
Nitra	8 660	3 403	2 990	1 969	298
		39,3	34,5	22,7	3,4
Nová Baňa	4 190	3 915	71	91	113
		93,4	1,7	2,2	2,7
Nové Zámky	10 584	1 466	7 819	813	486
		13,9	73,9	7,7	4,6
Pezinok	4 184	2 104	153	1 697	230
		50,3	3,7	40,6	5,5
Podolíneč	1 535	484	60	922	69
		31,5	3,9	60,1	4,5
Poprad	1 034	279	40	659	56
		27,0	3,9	63,7	5,4
Prešov	10 139	5 705	1 963	1 889	582
		56,3	19,4	18,6	5,7
Pukanec	3 222	3 002	67	15	138
		93,2	2,1	0,5	4,3
Revúca	1 897	1 569	204	47	77
		82,7	10,8	2,5	4,1
Rimavská Sobota	4 844	443	4 102	124	175
		9,1	84,7	2,6	3,6

Mesto	Počet obyvateľov	Materinská reč			
		slovenská	maďarská	nemecká	iná
Rožňava	4 737	400	3 884	259	194
		8,4	82,0	5,5	4,1
Sabinov	2 825	2 088	245	412	80
		73,9	8,7	14,6	2,8
Skalica	5 115	4 481	83	363	188
		87,6	1,6	7,1	3,7
Spišská Belá	2 589	526	93	1 884	86
		20,3	3,6	72,8	3,3
Spišská Nová Ves	7 521	4 338	569	2 249	365
		57,7	7,6	29,9	4,9
Spišská Sobota	823	218	45	538	22
		26,5	5,4	65,4	2,7
Spišské Podhradie	3 256	2 173	71	857	155
		66,7	2,2	26,3	4,8
Spišské Vlachy	2 473	1 401	203	797	72
		56,7	8,2	32,2	2,9
Stará Ľubovňa	2 188	1 797	23	257	111
		82,1	1,1	11,7	5,1
Svätý Jur	2 881	1 469	78	1 160	174
		51,0	2,7	40,3	6,0
Šamorín	2 709	87	2 271	249	102
		3,2	83,8	9,2	3,8
Trenčín	4 402	2 425	619	1 178	180
		55,1	14,1	26,8	4,1
Trnava	10 824	6 060	1 538	2 758	468
		56,0	14,2	25,5	4,3
Zvolen	3 751	2 590	586	389	186
		69,0	15,6	10,4	5,0
Spolu	282 773	113 953	71 591	83 869	13 360
		40,3	25,3	29,7	4,7

Maďari spoluutvárali národnostnú štruktúru obyvateľstva všetkých slobodných kráľovských miest. Výraznú prevahu mali v Komárne (88,0 %), v Košiciach tvorili spolu so Slovákmi väčšinu populácie, v Bratislave a Banskej Bystrici spojenej s Banskou Belou boli v menšine. V mestách so zriadeným magistrátom mali Maďari nadpolovičnú väčšinu len v Leviciach, Lučenci, Nových Zámkoch, Rimavskej Sobote, Rožňave a Šamoríne, v mestách, ktoré mali silné maďarské zázemie. V ostatných mestách boli v menšine.

Nemecké obyvateľstvo žilo v najväčšom počte v Bratislave, kde tvorili 63,4 % populácie. Bolo zastúpené aj v ostatných slobodných kráľovských mestách, najmä v Košiciach

(16,2 %). Na utváraní národnostnej štruktúry miest so zriadeným magistrátom malo väčší podiel ako maďarské obyvateľstvo: v 28 mestách malo nad ním početnú prevahu. V Dobšinej, Gelnici, Hniezdnom, Kežmarku, Kremnici, Ľubici, Podolínci, Poprade, Spišskej Belej a Spišskej Soboty malo nadpolovičnú väčšinu. Boli to prevažne spišské mestá, sídla ležiace na území, ktoré boli v stredoveku silne ovplyvnené nemeckou kolonizáciou. Podiel nemeckého obyvateľstva bol výrazný aj v Pezinku (40,6 %), vo Svätom Jure (40,3 %), v Levoči (32,6 %), Spišských Vlachoch (32,2 %) a Spišskej Novej Vsi (29,9 %). Aj v týchto prípadoch ide o mestá, na vzniku ktorých sa v stredoveku rozhodujúcou mierou zúčastnilo nemecké etnikum.

LITERATÚRA

- KOCSIS, K. (1990). *Etnikai változatok a mai Szlovákia és a Vajdaság területén a XI. századtól napjainkig*. Budapest.
- LUKNIŠ, M., PRINC, J. (1974). *Slovensko, Ľud, I*. Bratislava (Obzor), pp. 440-457.
- ŽUDEL, J., OČOVSKÝ, Š. (1991). Die Entwicklung der Nationalitätenstruktur in der Südslowakei. *Österreichische Osthefte*, 33, 93-123.
- ŽUDEL, J., OČOVSKÝ, Š. (1992). L' évolution de la structure résidentielle et de la situation des nationalités en Slovaquie du Sud. In Roux, M., ed. *Nations, État et Territoire en Europe de l'Est et en URSS*. Paris (L' Harmattan), pp. 175-184.
- ŽUDEL, J. (1984). *Stolice na Slovensku*. Bratislava (Obzor).

Juraj Ž u d e l

NATIONALITY STRUCTURE OF SLOVAKIA IN 1880

The 1980 census is the first census carried out in old Hungary with the preserved statistical data on nationality structure of the society. This is the reason, why its results are often utilized, especially in the geographical works. The geographers, who investigated the development of the nationality structure of Slovakia with the aim to explain the genesis of the contemporary situation, correspondingly to this, do not quote the data from 1880 according to the original administrative state, but as reduced according to the most recent administrative state. Contrary to this, the author of the study tries to reconstruct the nationality structure of Slovakia, in the level of the whole Slovakia, in the level of župas, districts and cities, according to the original administrative state, in which the results of the census were processed and published, i.e. according to the state in 1882. The immediate purpose of this procedure is to learn about the actual nationality structure of the cities in 1880, because their area, also in the consequence of the administrative measures (aggregation of the originally independent communes), changed in the last hundred years, and that also influenced their nationality structure.

According to the census of 1880, a population of 2 460 865 lived in the territory of the present Slovakia. Out of that according to mother tongue, 1 502 565 Slovaks, 545 889 Hungarians, 228 581 Germans, 78 402 Ruthenians, 3 431 Croatians and Serbians, 259 Rumanians and 18 455 members of other nationalities. The Slovaks constituted a more than a half majority of the population (61.1%), the proportion of the Hungarian nationality was 22.2%.

The geographical distribution of the nationalities is characterized by the fact that the Slovaks constituted more than a half majority (more than 50%) of the population in 13 župas (Table 2) while in 17 districts their proportion was higher than 90% (Fig. 2). The Hungarians constituted more than a half majority of the population only in two župas in southern Slovakia. Their proportion was higher than 90% only in 7 districts, while in 42 district it was lower than 5.1% (Fig. 3). The Germans were more abundantly represented only in 4 districts (Fig. 4). The Ruthenians lived in larger numbers only in 4 župas in eastern Slovakia - in Spiš, Šariš, Zemplin and Užská.

In the cities (Table 3) prevailed the Slovaks. They constituted 40.3% of population. From among other nationalities the Germans and Hungarians (29.7% and 25.3% respectively) were more abundantly represented.

Table 1. Administrative dissection of the territory of Slovakia in 1882

Table 2. Nationality structure of the population in Slovakia in 1882

Table 3. Nationality structure of the city population in 1880

Fig. 1. Administrative dissection of the territory of Slovakia in 1882

Fig. 2. Proportion of the Slovaks in the population of Slovakia in 1880

Fig. 3. Proportion of the Hungarians in the population of Slovakia in 1880

Fig. 4. Proportion of the Germans in the population of Slovakia in 1880

Legend to Figs. 1-4.

1 - boundary of the zhupas in 1882

2 - boundary of the districts in 1882

3 - 1-92 districts in 1882 (the names are cited in Table 1)

Translated by H. Contrerasová